

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут Педагогіки та психології
Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор НН Інституту
педагогіки і психології

 Світлана Кондратюк

« 30 » серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

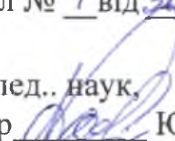
Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні педагогічні науки

Освітньо-професійна програма: Освітні, педагогічні науки

(Позашкільна освіта)

Мова навчання: українська

Погоджено
науково-методичною комісією
НН інституту педагогіки і психології
Протокол № 1 від 30.08.2023 року
Голова
доктор. пед. наук,
професор Ю. А. Бондаренко

Суми 2023

Розробники:

Коваленко Наталія Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 1 від «30» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

доктор психологічних наук, професор

С.Б. Кузікова

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й			
Семестр			
2-й			
Лекції			
18 год.			
Практичні, семінарські			
20 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
80 год.			
Консультації:			
2 год.			
Загальна кількість годин - 120	Вид контролю:		
	залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити структуру та напрями реформування вищої освіти; теоретичні, організаційно-процесуальні, методичні засади процесу навчання і виховання студентської молоді, її наукової та професійної підготовки відповідно до державних та європейських стандартів, потреб суспільства; розробити на цій основі підходи до удосконалення системи формування психолого-педагогічної готовності магістрантів до викладацької та науково-педагогічної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен **знати:**

- перспективи розвитку вищої освіти в Україні в контексті інтеграції у європейський освітній простір; систему стандартів вищої освіти;
- компоненти змісту навчання; джерела змісту освіти (ОПХ, ОПП, ОНП, навчального плану та навчальної програми у відображенні змісту навчання;
- теоретичні і організаційно-процесуальні, методичні засади навчально-виховного процесу у навчальних закладах системи вищої освіти України;
- актуальні завдання дидактики вищої школи та підходи до їх реалізації;
- сутність технологічного підходу до здійснення педагогічної діяльності в умовах вищого закладу освіти;
- науковий зміст лекції, її функції; дидактичні принципи побудови; основні види лекцій; різновиди семінарський і практичних занять, вимоги до їх проведення; основні вимоги до проведення тренінгових занять; особливості проведення лабораторних занять, консультацій, індивідуальних занять;
- методи навчання: їх класифікацію, функції, специфіка вибору; особливості науково-дослідної та самостійної роботи викладачів і студентів у ВНЗ;
- види і форми контролю у ВНЗ
- організаційне та змістово-методичне забезпечення позанавчальної виховної роботи у вищому навчальному закладі.

вміти застосовувати набуті знання у безпосередній практичній діяльності :

- аналізувати наукову літературу з проблем педагогіки вищої школи;
- моделювати та здійснювати педагогічний експеримент, ефективно обирати та застосовувати методи науково-педагогічного дослідження;
- розробляти та проводити лекційне та практичне заняття з дисципліни спеціалізації, визначати його методичне забезпечення;
- узагальнювати та використовувати передовий педагогічний досвід і сучасні досягнення вітчизняної і зарубіжної педагогічної науки;
- правильно обирати та застосовувати методи і форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни формуються наступні програмні результати навчання:

РН 1. Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень.

РН 3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

РН 5. Організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти

РН 8. Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей.

РН 9. Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

РН 12. Знати основні нормативні акти й документи, які регламентують організацію освітнього процесу в закладах вищої, загальної середньої та позашкільної освіти та методики викладання педагогічних дисциплін у галузі освітніх, педагогічних наук.

РН 13. Володіти змістом фундаментального спектру проблем сучасної педагогічної освіти з метою вдосконалення та розширення світоглядного потенціалу особистості педагога закладу позашкільної освіти.

РН 19. Бути готовим навчатися впродовж життя й удосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію зі значним ступенем автономії.

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 - 100	Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює власні думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання, самостійно знаходить додаткову інформацію, та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, може аргументовано обирати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної творчої діяльності, вільно використовує знання для використання творчих завдань.
82 - 89	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою, має стійкі навички виконання завдань.
74 - 81	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, але узагальнює і систематизує навчальну інформацію не в повній мірі, допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці.
64 - 73	Володіє навчальним матеріалом, знає основні поняття навчального матеріалу, виконує поставлені завдання на репродуктивному рівні, має недостатньо стійкі навички виконання практичних завдань.
60 - 63	Володіє навчальним матеріалом поверхнево, фрагментарно, відтворює певну частину навчального матеріалу на рівні запам'ятовування, знає основні поняття навчального матеріалу. Має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
35-59	Має фрагментарні знання при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані вміння та навички, допускає суттєві помилки під час відповіді. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
1 - 34	Студент не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

Розподіл балів (залік)

Поточний контроль												Разом	
Модуль 1 теоретичний			Модуль 2 практичний										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Навчальний проект	75
Поточний контроль													
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи													
												15	25

T1, T2 ... T9 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами діагностики навчальних досягнень є тести, а також індивідуальні творчі освітні проєкти.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Соціально-історичні характеристики і тенденції розвитку вищої освіти в Україні. Історія розвитку вищої школи. Становлення освіти й вищої школи у світі і в Україні. Мета і основні завдання педагогіки вищої школи. Методика і методи педагогічного дослідження

Змістовий модуль 2. ДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Організація навчального процесу у вищій школі. Сучасні технології навчання у вищому закладі освіти. Проектування змісту навчання у вищих навчальних закладах. Загальна характеристика форм організації навчання у вищій школі.

Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття. Методика організації та проведення практичних, лабораторних і семінарських, індивідуальних занять, консультації, колоквиуму, ігор у вищій школі. Методика самостійної підготовки студента до семінарських, практичних і лабораторних занять. Поняття контролю навчальної діяльності студентів: функції, принципи організації, види та форми. Система діагностики знань і вмінь студентів у ВНЗ.

Система організації науково-дослідної роботи студентів. Практична підготовка сучасного фахівця. Інклюзивна освіта у вищій школі.

Змістовий модуль 3. ВИХОВНА РОБОТА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Організація позанавчальної виховної роботи у вищому закладі освіти. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента. Індивідуальна виховна робота зі студентами. Формування та розвиток особистості студента. Суперечливості та кризи студентського віку. Студент і студентська група як об'єкти педагогічного процесу. Діалектика становлення і розвитку студентського колективу: академічної групи, курсу, факультету, ВНЗ.

Педагогічні основи функціонування студентського самоврядування. Самовиховання студентів в умовах вищих навчальних закладів та його мотивація. Діяльність куратора на першому курсі (адаптаційний період). Особливості педагогічної діяльності у ВНЗ. Науково-педагогічний працівник вищого навчального закладу. Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу

Змістовий модуль 4.

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Управління вищим навчальним закладом. Структурно-функціональна модель вищого навчального закладу

6. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практ	Лабор
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ				
Тема 1.1. Становлення освіти й вищої школи в Україні у світі		1		2
Тема 1.2. Методологія та методи педагогічного дослідження		1	2	2
Разом за змістовий модуль 1				4
Змістовий модуль 2. ДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ				
Тема 2.1. Організація навчального процесу у вищій школі. Психолого-педагогічні аспекти мотивації навчання у вищій школі		2		
Тема 2.2. Сучасні технології навчання у вищому закладі освіти		2	2	2
Тема 2.3. Проектування змісту навчання у вищих навчальних закладах		2	2	2
Тема 2.4. Загальна характеристика форм і методів організації навчання у вищій школі. Активні і інтерактивні методи навчання у вищій школі.		2	2	
Тема 2.4.1 Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття			2	2
Тема 2.4.2. Методика організації та проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, індивідуальних занять, консультації, колоквиумів у вищій школі			2	2
Тема 2.5. Науково-дослідна робота студентів у формуванні компетентного фахівця		1	1	4
Тема 2.6. Практична підготовка сучасного фахівця		1	1	2
Тема 2.7. Інклюзивна освіта у вищій школі				2
Тема 2.8. Поняття контролю навчальної діяльності студентів: функції, принципи організації, види та форми		2	2	
Разом за змістовий модуль 2				
Змістовий модуль 3. ВИХОВНА РОБОТА ВИЩОЇ ШКОЛИ				
Тема 3.1. Організація позанавчальної виховної роботи у вищому закладі освіти. <u>Діяльність куратора на першому курсі (адаптаційний період)</u>		2		4
Тема 3.2. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента. Педагогічні основи функціонування студентського самоврядування			2	2
Тема 3.3. Суперечливості та кризи студентського віку. <u>Індивідуальна виховна робота зі студентами</u>				2
Тема 3.4. Студент і студентська група як об'єкти педагогічного процесу		2	2	4
Тема 3.5. Особливості педагогічної діяльності у ВНЗ. Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу				2
Разом за змістовий модуль 3				10
Змістовий модуль 4. Управління системою освіти у вищих навчальних закладах				
Тема 4.1. Управління вищим навчальним закладом		2		2
Разом за змістовий модуль 4				2
Навчальний проект				9
Усього годин		18	20	38

7. Теми практичних занять

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Всього	у тому числі			
Лекції		Практ	Лабор	Самост	
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ					
Тема 1.2. Методологія та методи педагогічного дослідження			2		2
Змістовий модуль 2. ДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ					
Тема 2.2. Сучасні технології навчання у вищому закладі освіти			2		2
Тема 2.3. Проектування змісту навчання у вищих навчальних закладах			2		2
Тема 2.4. Загальна характеристика форм і методів організації навчання у вищій школі. Активні і інтерактивні методи навчання у вищій школі.			2		
Тема 2.4.1 Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття			2		2
Тема 2.4.2. Методика організації та проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, індивідуальних занять, консультації, колоквиумів у вищій школі			2		2
Тема 2.5. Науково-дослідна робота студентів у формуванні компетентного фахівця			1		4
Тема 2.6. Практична підготовка сучасного фахівця			1		2
Тема 2.8. Поняття контролю навчальної діяльності студентів: функції, принципи організації, види та форми			2		
Змістовий модуль 3. ВИХОВНА РОБОТА ВИЩОЇ ШКОЛИ					
Тема 3.2. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента. Педагогічні основи функціонування студентського самоврядування			2		2
Тема 3.4. Студент і студентська група як об'єкти педагогічного процесу			2		4
Змістовий модуль 4. Управління системою освіти у вищих навчальних закладах					
Навчальний проект					9

8. Політика закладу щодо академічної доброчесності

Відповідно до Положення про систему забезпечення академічної доброчесності освітньо-наукової діяльності СумДПУ імені А.С.Макаренка, Кодексу академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності СумДПУ імені А.С.Макаренка, Положення про Комісію з етики та академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності СумДПУ імені А.С.Макаренка викладач і студенти мають дотримуватись ст. 36 Закону України «Про освіту».

Дотримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну науково-педагогічну діяльність.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти у період вивчення дисципліни передбачає:

- самостійне виконання завдань практичних занять, проведення досліджень та наведення власних висновків, припущень, пропозицій;
- зазначення посилань на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей.

Наявність порушення означених вище вимог в матеріалах здобувачів є підставою до незарахування відповідних тем з предмету.

9. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правова база

1. Закон України "Про вищу освіту ". Закон від 01.07.2014 № 1556-VIIvnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu.
2. Закон України «Про наукову і наукову і науково-технічну діяльність».
3. Закон України «Про освіту» № 1060-XII від 23.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР . – 1991. – N 34. – Ст. 451.
4. Наказ МОН України. Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи № 943 16 жовтня 2009 року
5. Положення про державний вищий заклад освіти. Постанова КМ України від 05.09.1996 р. №1074 // Інформ. збірник Мін. освіти і науки України. – К., 1997. - №1. – С.3-22.
6. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) : Постанова Кабінету Міністрів України N 65 від 20.01.1998 р.
7. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова КМ України від 20.01.1998 р. № 65 // Офіційний вісник України. – 1998. - №3. – С.202-207.
8. Примірний статут вищої освіти — Інформ. зб. МО України. - 1997, №20.
9. Про вищу освіту: Закон України № 2984 – III від 17 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – N 20.
- 10.Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 03. 11.2004 р.
- 11.Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України: Постанова Кабінету Міністрів України N1341від 23 листопада 2011 р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1326289476970265/page5>
- 12.Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти : Постанова Кабінету Міністрів України N 1074 від 5.09.1996 р.
- 13.Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації : Наказ МОНмолодьспорту України № 384 від 29 березня 2012 р. : реєстр в Міністерстві юстиції від 3 травня 2012 р. за № 711/21024.
- 14.Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України N 347/2002 від 17.04.2002 р.
- 15.Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.-1.2004. - № 48.
- 16.Про Положення про національний заклад (установу) України : Указ Президента України N 1334/2004 (1334/2004) від 02.11.2004 р.
- 17.Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року.

Базова

1. Андрощук, І. М. (2022). Педагогіка і психологія вищої школи: Педагогіка.
2. Андрощук, І. М., Желанова, В., & Батечко, Н. Г. (2022). Викладання у вищій школі: Педагогіка і психологія вищої школи: Педагогіка.
3. Андрущенко В. П. Педагогіка вищої школи: підручник / АПН України; Інститут вищої освіти / Василь Григорович Кремень (ред.) / В.П. Андрущенко та ін. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
4. Болонський процес: Документи / Укл: З.І. Тимошенко, А.М. Грохов, Ю.А. Гапон, Ю.У. Полеха. – К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2004. – 169с.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид.-К.:Центр учбової літератури, 2011.-384 с.
6. Галузинський В. М. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навч. посібник для викладачів та аспірантів вузів / ІСДО; Київський лінгвістичний ун-т / В.М. Галузинський, Б.М. Євтух. – К. :ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.
7. Гапчук, Я. (2023). ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ Е-НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. *Перспективи та інновації науки*, (13 (31)).
8. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.-376с.
9. Гронлунд, Норман Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. Посіб. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.
10. Діденко Н.Г., Гармаш С.А. Методика викладання у вищій школі і Болонський процес [текст]: навчально-методичний посібник / Н.Г.Діденко, С.А.Гармаш.-Донецьк: ДонДУУ, 2009.- 147 с.
11. Желанова, В. (2023). Педагогіка, психологія та методика викладання фахових дисциплін у ЗВО: педагогіка вищої школи.
12. Маляр, Л. В., & Шикітка, Г. М. (2023). Педагогіка та психологія старшої і вищої школи.
13. Маляр, Л. В., & Шикітка, Г. М. (2023). Педагогіка та психологія старшої і вищої школи.
14. Мельник, І. С., & Савченко, Ю. Ю. (2022). Педагогіка і психологія вищої школи: психологія.
15. Романовський, О., Солодовник, Т., Ігнатюк, О., & Юдіна, А. (2023). НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ. *Теорія і практика управління соціальними системами*, (3), 1-16.

Допоміжна

1. Болонський процес: Документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.). — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. — 169с.
2. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів.- К.: Либідь, 2005.- 252
3. Вітвицька, С С. Практикум з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С. Вітвицька. - К. : Центр навчальної л-ри, 2023. - 398 с
4. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник для вищих педагог. навч. закладів / І.А.Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 350 с.
5. Кремень В.Г. Методологічно і науково забезпечувати розвиток інноваційної освіти: доповідь про діяльність НАПН України у 2012 р. та завдання на 2013 р. // Педагогіка і психологія – 2013.- № 2. - С. 2-9.

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. - К.: Знання, 2012. – 486 с.
7. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи.- К.: Знання, 2009.- 387 с.
8. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр „Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”. – 2003. – 144 с.
9. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
- 10.Ортинський В.Л.Педагогіка вищої школи: навч. посіб.(для студ. вищ. навч. заклл) / В.Ортинський-К.: Центр учбової літератури, 2009.-472 с.
- 11.Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2007. – 336 с
- 12.Психологія вищої школи: Підруч. [для студ. ВНЗ] / Подоляк Л.Г. Юрченко В.І. – [Вид. 3-є, випр. і доп.] – К.: Каравела, 2011. – 360 с
- 13.Руснак І. С. Педагогіка і психологія вищої школи: навч.-метод. посіб. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / І.С. Руснак. – Чернівці : Рута, 2008. – 176 с.
- 14.Слепкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі.- К., 2000.
- 15.Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: Монографія /За ред. Н.Г. Ничкало. - К. 1999.
- 16.Туркот Т. Педагогіка вищої школи. – К., 2011. – 625 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.mon.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://naqa.gov.ua>
3. Національний Темпус-офіс в Україні. – Режим доступу до сайту: <http://tempus.org.ua/uk/vyshha-osvita-ta-bolonskyj-proces.html>
4. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.unesco.org/>